

JASNA OMEJEC, PREDSDJEDNICA**TUŽBA CAROLINE OD
MONAKA ZASTITILA JE
PRIVATNOST SLAVNIH****‘Pišem i o princezi Diani, borbi
princa od Lihtenštajna za imovinu,
razbaštinjenom švedskom princu...’**

Šest godina rada i 1300 presuda te analiza i dokumenti na gotovo dvije tisuće stranica, a sve to radi boljih uvida i konkretnijih spoznaja vezanih uz pravnu praksu Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu - onoga na koji se ljudi često vole pozivati kada misle da su iscrpili sva pravna sredstva i da im je ostao samo taj sud - bilo je potrebno da predsjednica Ustavnog suda, profesorica Jasna Omejec dovrši svoju knjigu o temi pravne prakse Europskog suda i primjene Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Njezina knjiga, objavljena lani, dobila je izvrsne komentare i recenzije u regiji. Tako opsežno djelo još nije napisano na ovu temu, a važno je i što je pisano uz gomilu primjera, presuda i konkretnih sudskih slučajeva, od onih koji su vezani za Hrvatsku pa do slučajeva poznatih osoba - uključujući aristokraciju, zvijezde s naslovnica, političare i državnike. Knjiga će 17. veljače biti predstavljena u Hrvatskoj odvjetničkoj komori.

● **Zašto ste se odlučili na pisanje knjige u kojoj obradujete Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te njezinu primjenu u praksi Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu?**
- O potrebi za tom knjigom govorilo je u prvom redu iskustvo koje sam stekla radeći na Ustavnom sudu, gdje sam svaki dan u dodiru s tisućama presuda naših sudova i s rezultatima primjene stotina zakona i drugih propisa u praksi. Oni su pokazivali da Europska konvencija o ljudskim pravima u našoj pravnoj svijesti praktički ne postoji, iako smo je dužni izravno primjenjivati još od 1997. Pojedini autori u to su vrijeme već činili napore da se stanje promijeni. Unatoč tome, i dalje je nedostajala literatura o Konvenciji na hrvatskom jeziku ‘udžbeničkog tipa’.

● **Knjiga je ne samo izuze-**

U knjizi se, kroz presude, isprepleću priče o usponu i padu europskih vojnih diktatura, o povijesnom značenju holokausta...

Puno se poznatih obratilo Europskom sudu. Nemoguće je u tri rečenice prepričati slučajeve Timošenko, Soros, Hodorkovski...

Pišem i o zločinima zloglasnih terorista poput Šakala, o raspadu bivšeg Istočnog bloka i imovinskom kaosu koji su totalitarni režimi ostavili

bivše SFRJ, kao što su teške posljedice rata u BiH i Hrvatskoj, zločini na Kosovu, NATO-ovo bombardiranje Srbije ili tegoban položaj ‘izbrisanih’ u Sloveniji. Istodobno, u knjizi se izmjenjuju priče o europskim kraljevima, princevima i princezama, o razbaštinjenom švedskom princu, o nesretnoj smrti princeze Dijane, o borbi princa od Lihtenštajna za povrat konfiscirane imovine itd.

● **Osim poznatih javnih osoba koje ste spomenuli, tu su i bivši grčki kralj, Sadam Husein, George Soros, Hodorkovski, Julija Timošenko - naravno, u različitim kategorijama. Možete li objasniti o kojim se tu procesima radilo i koji su bili zaključci?**

- Puno se poznatih osoba dosad obratilo Europskom sudu tražeći zaštitu. Nemoguće je sve te slučajeve prepričati u tri rečenice. Stoga kao primjer spominjem spor princeze Caroline od Monaka s novinama koje su neovlašteno objavile fotografije iz njezina privatnog života. Riječ je o slavnoj presudi Von Hannover protiv Njemačke iz 2004., u kojoj je Europski sud utvrdio povredu princezina prava na privatnost. Njemački su sudovi poslali te presude morali promijeniti svoju praksu i dati veće značenje zaštiti prava osobnosti. Time se znatno ograničio dotadašnji stupanj slobode tiska u Njemačkoj u tom pitanju.

● **Koje predmete koji su obrađeni u knjizi smatrate najkontroverznijima i/ili najilustrativnijima?**

- Ilustrativni su manje-više svi slučajevi koji završavaju presudom Europskog suda. Što se tiče kontroverznih presuda tog suda, mogu reći samo to da ih ima, sad već popriličan broj. Postoje ocjene da neke nisu nikada smjele biti donesene. Postoje i ocjene da Europski sud sve češće prelazi dopuštene granice svoje nadležnosti, da počinje nadzirati čak i nacionalne ustave i zakone, što ne bi smio,

RAZGOVARA BISERA FABRIO SNIMA NEJA MARKIČEVIĆ/CROPIX

tno obimna, nego je iziskivala i višegodišnje istraživanje različitih slučajeva?

- Trebalo je više od šest godina rada da tu priču dovedem do kraja. Samo za proučavanje i prijevod odabranih izvadaka iz presuda Europskog suda trebale su mi godine. Sistematizacija te goleme građe, koja je potom slijedila, bila je zahtjevna jer nisam htjela da se djelo svede na puki komentar Konvencije. Strucijam željela ponuditi više od toga, dati joj puni uvid u pravni život Konvencije.

● **Zašto obradujete i povijesni razvitak i institucionalni ustroj Europskog suda?**

- Primjenjivati konvencijsko pravo, a nemati uvid u sud koji to pravo stvara, znači unaprijed odustati od potpunog prihvaćanja tog prava. Malo se zna o tome da je put kojim je kročio Europski sud uvijek bio neizvjestan i nepredvidljiv, prožet teškim preprekama, interesnim blokadama nacionalnih država, sukobljenim vizijama i višegodišnjim zastojećima. Prvi dio knjige svjedoči o tom putu.

● **Knjiga nije namijenjena samo pravnim stručnjacima, nego i pravnim laicima. Zašto je važno da sve ne ostane samo na stručni?**

- Važno je da svatko od nas ima temeljnu spoznaju o vrijednostima koje štiti Konvencija te o zaštiti koju pruža njezin sud. Time mi sami, kao građani, podižemo stupanj

demokratske svijesti u društvu, jačamo spoznaju o značenju vladavine prava, a razvijamo i novu pravnu kulturu.

● **Kako biste opisali tu novu pravnu kulturu koju trebamo izgraditi?**

- Konvencija je naše zajedničko naslijeđe. Pripada svakome od nas i svima nama. Volim reći da Konvencija brani tradicije našeg kontinenta. To je europski humanizam koji se temelji na zahtjevnoj koncepciji prava osobe i njezina ljudskog dostojanstva i, istodobno, na ideji obveza i prava društvene zajednice. Cijela priča o Konvenciji i zaštiti pojedinca pred Europskim sudom zapravo je priča o načinu na koji suvremena Europa nastoji ostvariti taj cilj.

● **Hrvatska je četvrta po broju pritužbi Europskom sudu među zemljama potpisnicama u odnosu na broj stanovnika. Tko je za to odgovoran i kako se to može ispraviti?**

- To je podatak za 2012. Najnoviji podaci za 2013. pokazuju još goru sliku jer se Hrvatska popela na neslavno treće mjesto, sa 43 zahtjeva na milijun stanovnika. Lošiji su samo Srbija i Crna Gora, a iza nas su Moldavija, Ukrajina i Rumunjska. To nije dobro. S druge strane, većina naših podnositelja ne poznaje konvencijsko pravo, ali se unatoč tome obraća Europskom sudu. Zato pred njim i imamo golemi broj zahtjeva, ali je među njima više od 95% ne-

valjanih, koji se a priori odbacuju. Došlo je vrijeme da se suočimo s tom činjenicom, s vlastitim neznanjem. Vrlo neugodna spoznaja. Knjiga je pokušaj da se pridonese rješavanju tog problema.

● **Koje su zemlje najveće kršiteljice Konvencije? Na koji se način to određuje - po brojnosti slučajeva ili po njihovoj težini?**

- Prisutna su oba mjerila jer svaki od njih osvjetljava probleme s drugog aspekta. Tako je protiv Italije do danas donesen ogroman broj presuda, ali se sve one mogu razvrstati u samo nekoliko skupina, kao što su nerazumna duljina sudskih postupaka ili oduzimanje zemljišta bez provedenog postupka eksproprijacije. S druge strane, postoje države u kojima Europski sud utvrđuje veći broj najtežih povreda, onih povezanih s ubojstvima i mučenjem pod okriljem države ili s tzv. prisi-

‘Knjigu sam pisala više od šest godina. Samo proučavanje presuda Europskog suda trajalo je godinama’

USTAVNOG SUDA I SPISATELJICA

'Hrvatska je na trećem mjestu po broju zahtjeva Europskom sudu. Lošiji su tek Srbija i Crna Gora'

da su mu presude političke... No, kontroverznost nekih njegovih presuda ni na koji način ne umanjuje golemo značenje i veličinu uloge tog suda u demokratskom sazrijevanju Europe.

● **U kojem dijelu primjena Konvencije najslabije funkcioniра?**

- Dva su temeljna problema. Prvi se očituje u tome da nacionalni sudovi uopće ne primjenjuju Konvenciju ili se pozivaju na nju samo reda radi, da zadovolje formu. Stoga je Europski sud oduvijek na svojim ledima nosio i velik dio tereta koji zapravo pripada nacionalnim sudovima. Naime, sustav je zamišljen tako da se Konvencija primarno provodi na nacionalnoj razini. Drugi se očituje u neizvršavanju ili u velikim otporima prilikom izvršenja presuda Europskog suda u državama koje su odgovorne za učinjene povrede. U Hrvatskoj su prisutna oba problema. Štoviše, prvi problem je svakim danom sve izraženiji. Ustavni sud čini što može, ali rezultata neće biti ako mu se u primjeni Konvencije ne pridruže redovni sudovi.

● **Koji su najvažniji zaključci do kojih ste došli kada ste završili knjigu?**

- Sudska praksa jasno pokazuje da se Europski sud postupno pretvara u europski ustavni sud, pri čemu se za Konvenciju sve češće ističe da je ustavni instrument europskog javnog poretka. Međutim, ne podržavaju sve članice Vijeća Europe takvu viziju razvoja Suda. Njegov je put, dakle, i dalje neizvjestan i pun prepreka, kao što je to bio od samog početka. Zato je još važnije osigurati da Sud ostane snažan, neovisan i hrabar u svojoj obrani prava pojedinaca i da djelotvorno provodi nadzor nad državama u primjeni Konvencije. Za to je i stvoren. Baš kao i Ustavni sud na nacionalnoj razini kad je riječ o Ustavu.

● **Znači li to da je Europski sud nemoćan ako nema političke volje u samim državama potpisnicama da se Konvencija poštuje i primjenjuje?**

- Da, nemoć je prava riječ. Politički pritisci Vijeća Europe nisu dovoljni. Samo o volji nacionalnih država ovisi hoće li preuzeti svoju primarnu odgovornost za primjenu Konvencije i time ispuniti svoje međunarodne obveze koje su preuzele. Dakle, priča o Europskom sudu počinje i završava u vlastitoj državi. Samo o nama samima ovisi uspjeh cijele europske ideje koja izvire iz Konvencije. ●